

Migrationens autonomi

Det tiltalende er altså at migrationens autonomi åbner for en forståelse af migration fra et migrantperspektiv og af migranten som en politisk aktør, eller ligefrem som den drivende kraft i kontrolregimet, men uden at romantisere. I hvert fald uden at romantisere selve migrantfiguren; det er på en eller anden måde mere migrationen end migranten selv, der besidder (en grad af) autonomi – og bevægelsen som sådan, der har forrang i analysen. Det er dog ikke helt nemt at forstå denne distinktion mellem den enkelte migrant og migrationen, men i det citerede *visAvis*-interview udtrykker Mezzadra som sagt en vis ambivalens ved selve autonomi-begrebet¹ og forklarer i forlængelse heraf:

“Fra denne tilgangs synspunkt er individuelle migranter viklet ind i migrationens materialitet, som til gengæld er kendetegnet ved øjeblikke af autonomi, der eksisterer i spændingsforhold med magtfulde, strukturelle bestemmelser. Det er fra denne materialitet, at en mangfoldighed af subjektspositioner opstår, og det er inden for dette materielle felt, at individuelle migranternes subjektivitet produceres.”²

Der er altså tale om øjeblikke af individuel autonomi, der er viklet ind i strukturelle mekanismer – og det er inden for denne materialitet, som Mezzadra kaldet det, at den enkelte migrants subjektivitet produceres. Igen: Den mere singulære migrantidentitet holdes åben for skabelse og udforskning.

Men der har efterhånden tegnet sig et tydeligere og tydeligere spor inden for begrebets litteratur, der peger et andet sted hen. Måske er det bare i mine læsninger. Det er som om at der inden for tænkningen af begrebet alligevel finder en voldsom projicering sted. Eller omvendt, at der lige så meget *ikke* finder nogen som helst projicering sted, at der ikke er noget mellemværende med konkrete migranter. At begrebet ender med at projicere en slags 'ikke-projicering' over på migranten. At den enkelte identitet indespærres, fristes jeg til at sige, i en bevægelsens ontologi, hvor der ganske vist finder migratoriske handlinger sted, men hvor den enkelte aktør til gengæld forsvinder.

Måske er det bare mig. Allerede da jeg begyndte at kigge i *Escape Routes*, blev der bygget en teoretisk skepsis og modstand op i mig, der sikkert også havde med nogle af mine egne

praktiske erfaringer og andre ting i mit liv dengang at gøre. Alene de to indledningscitater til værket, henholdsvis af Oswald de Andrade og Mikhail Bakhtin, satte det i gang:

"Glæde er det ultimative bevis."

"Alle akterne af verdenshistoriens drama blev opført foran et kor af leende folk."³

Jeg fortolker det ikke vulgært, som om at migration skildres som en legende og glædesfuld aktivitet, og husker på at *Escape Routes* ikke alene er et migrationsværk (men udover at have "mobilitet og migration" som hovedtema også har større afsnit om "liv og erfaring" og "arbejde og prekaritet"). Der er virkelig mange spændende perspektiver i bogen, som jeg skal dvæle ved først – og jeg siger det ikke for at at levere et retorisk cirkusnummer, hvor man starter med at sige noget pænt for at iscenesætte en total kritik.

Det er stadig helt afgørende at autonomi-perspektivet gør modstand mod den offergørelse, der legitimerer humanitær paternalisme og den sociologiske positivisme, der reducerer migranter til den globale økonomis underkastede arbejdsreservehær. Papadopoulos, Stephenson & Vassilis leverer i *Escape Routes* imidlertid ikke blot en kritik af denne offergørelse, der er en logisk konsekvens af den nationalstatslige konstruktion, men tænker radikalt uden om staten og ligger i forlængelse af Michael Hardt & Antonio Negris tanker om en ny Imperial suverænitet. Den nationale suverænitets traditionelle fokus på både rettigheder og repræsentation (eller som det uddybes, balancen mellem disse; rettigheder til mennesker, der er knyttet til nationens territorium, og den gradvise inklusion af forskellige grupper, som kvinder og arbejdere, i den politiske repræsentation og dermed også i tildelingen af rettigheder) er blevet undergravet af den konstante opkomst af nye politiske aktører som f.eks. arbejdere, kønsaktivister og nye slags migranter. Det er et pres fra disse bevægelser, som staten ikke i længden har kunnet rumme og modstå ved at indoptage dem – og det er især massemigration, der får statens suverænitet til forskyde sig til en transnational magt og implementere neoliberale regeringsteknikker, der kan regulere befolkningerne. Denne forskydning knyttes særligt an til 1990'ernes europæisering af migrationspolitikken, f.eks. Schengen-processen og en institution som IOM (International Organisation for Migration) – og generelt til anerkendelsen af migration som et uundgåeligt globalt fænomen, nationalstaten ikke kan håndtere.

Det er imidlertid pointen at også den transnationale suverænitet har nået sin grænse. Den er erstattet af hvad forfatterne betegner som en *postliberal suverænitet*, der snarere end et system er et postnationalt regime, hvor en multitude af forskellige aktører, herunder også migranterne selv, handler i relation til hinanden, men uden at gøre det i overensstemmelse med en overordnet logik. Resultatet er bl.a. en flydende og altid fleksibel bevægelseskontrol, der finder sted som et grænsefænomen i sig selv. F.eks. er arbejdsmigranter fra de nye østeuropæiske medlemsstater af EU og nye former for irregulær migration fra EU-nabolande blandt årsagerne til overgangen til en kontrolform, der udfolder sig i grænsezonerne mellem offentlighed, stat og over-nationale organisationer – og opkomsten af det, som forfatterne kalder "liminale porokratiske institutioner" ("liminal porocratic institutions"). Der er tale om en slags liminale zoner, eller grænseområdezoner, der reguleres af institutioner, der afskærer offentligheden fra at deltage og er uden for demokratisk kontrol. Institutioner, der forsøger at regulere frem for at standse migration; forsøger at regulere grænsens egen forgængelighed (dens porøsitet) og arbejder *med* porøsiteten, ikke *mod* den, og er på den måde til en vis grad medskabere af et porøst mobilitetssystem. Det er en kontrol, der har sit center i persondatabaser, fingeraftryksdatabaser, visa-registre og andre migrantrelaterede informationssystemer; et virtuelt fængsel for migranter, der skaber en konstant deportationstruet tilstand, som forfatterne betegner med termen "cyber-deporterbarhed" ("cyber-deportability"). Og det er ligeledes en kontrol, der overdrages til 'transitstater' og finder sted uden for de traditionelle landegrænser, på have og i havne samt ikke mindst i eksternaliserede lejre i transitlande (Transit Processing Centres) og i såkaldte 'nærområder' (Regional Protection Zones).⁴

Det er utrolig interessant læsning og jeg er klar over at min redegørelse for bogens afsnit om migration og migrationskontrol er usikker og mangelfuld. Jeg kan ikke være den eneste læser af *Escape Routes*, der læser med en følelse af at have et nærmest lidt tilbagestående migrationsperspektiv. Det er i hvert fald ikke en tilbagestående migrationskontrol, der skildres; ikke den nationalstatslige inertie og mangel på forståelse af migration som et transnationalt fænomen, som vi f.eks. i *visAvis*, polemisk rettet mod mainstream-diskurser, ind i mellem har været lidt belærende om. Tværtimod viser *Escape Routes*, hvordan EU-programmer og rapporter viser en subversivt klingende bevidsthed om at migration i grunden er ukontrollabel og besidder en grad af autonomi. Der henvises f.eks. til en tænketanksrapport af Veenkamp, Bentley & Buonfino, der anvender formuleringen "autonom migrationsfremdrift" ("autonomous migration drive") og taler om nødvendigheden af en

netværksbaseret frem for regelbaseret kontrol. Igen er logikken: Det er håbløst at standse bevægelsen og der arbejdes konstant med den frem for mod den, ikke mindst på baggrund af virtuel viden om migration og migrationsruter for at skabe en cyber-kontrol, der kan reagere umiddelbart på de transformationer, som selve bevægelserne evindeligt undergår.⁵

I forlængelse af det går Papadopoulos, Stephenson & Tsianos endda så vidt at tænke selve lejren 'fra neden'. Igen er der tale om en stærk kritik af Agamben og her hans så at sige statslige, retslige og rumlige måde at tænke lejren. Lejren er ikke blot en reaktion på 'en overflod' af bevægelser, men fra migrantperspektiv også et tolereret og strategisk udset transitpunkt, mere en adgangspassage end en grænsemur. Fra kontrollens side er den – frem for at være et rum ekskluderet eller udgrænset fra det nationale og kendetegnet ved et totalt rettighedstab – et fænomen, der i højere grad relaterer til en kontrol i tid og af hastighed; en måde at regulere bevægelsen og gøre den produktiv på inden for et globalt arbejdsregime.⁶ For både migranter og migrationskontrollen er lejren altså et punkt, hvor hastigheden reguleres og nedsættes, og det er fristende at sige at der i den optik er fællestræk og endda fælles interesser mellem migranter og migrationskontrol – udover, så det ikke misforstås og opfattes vulgært, selvfølgelig ekstremt forskellige privilegier i kampene omkring grænserne.

Escape Routes er en bog om social transformation, der privilegerer usynlige kampe og hverdagspraksisser, f.eks. migranternes bevægelse og kamp for fortsat mobilitet. Typer af kampe, der ikke stiller konkrete krav eller kræver rettigheder, men er en kamp for livet og bevægelsen i sig selv, hvor man frem for at bede om inklusion i staten søger en *flugt* fra kontrollen og fra det, der standser livet. Det er netop et andet interessant og værdifuldt perspektiv i bogen: Et feministisk inspireret fokus på usynlighed og hverdagspraksisser; subversive praksisser, der ikke forstår sig og benævner sig som subversive, men overskrider en konkret kontrolsituation. De er ikke handlinger, der peger frem mod en bestemt begivenhed eller en organiseringsform, men handlinger der snarere baner vejen for andre handler ud fra et princip om tilblivelse og omskiftelighed og altid i nutid. "En anden verden er her."⁷

Jeg værdsætter især polemikken mod den maskuline aktivisme, der i al sin virilitet kun kan skue frem mod en fremtidig begivenhed i form af et brud eller en revolution eller måske blot erhvervelsen af en rettighed. Og jeg føler mig lidt ramt, når det ligefrem bedyres at 'synliggørelsespolitikens' dage er talte.⁸ Vi har jo traditionelt, i hvert fald blandt aktivister i

København, først og fremmest forsøgt at gøre 'lejrens tussmørkezone' synlig i samfundet: Stop Udvisningerne, der har skandaliseret hemmelige deportationer ved at protestere og lave blokader i lufthavne; Luk Lejren, der var en stor symbolsk aktion ved Sandholmlejren. Kirkeasyl, der bragte asylpolitikken på alles læber; *visAvis*, der vil inkludere migrantstemmer i offentligheden; Trampolinhuset, der skaber aktiviteter og fællesskab i et kulturhus i København og dermed er med til at gøre folk, der søger asyl, synlige i bybilledet. Groft sagt aktioner og projekter, der så at sige skriver den identitet tilbage, som migranter ifølge *Escape Routes*-perspektivet konstant må overskride for at skabe flugtruter, og på den måde gentager det traditionelle nationalstatslige inklusions- og eksklusionsspil.

Men det er netop den meget anti-identitære opfattelse af migranten, der for mig at se paradoksalt indebærer en voldsom identitetsmæssig projicering i autonomi-tilgangen. Noget, der for mig øver vold på det nærmest hellige påbud om *ikke at tale og tænke på vegne af* migranter, selv om det vil være urimeligt, skønt fristende, at sige at denne projicering bare er en abstrakt begrebsliggørelse, der ikke har noget som helst empirisk belæg (hvilket jeg vender tilbage til i teksten her). Den er dog uundgåeligt forbundet med en teoretisk forståelse af bevægelse som en ontologisk aktivitet og bevægelse som en livsmagt, der er en autonom magt i forhold til statens imaginære suverænitet. Denne forståelse ser man f.eks. hos Nicholas De Genova, der endvidere knytter bevægelse an til det at forandre sine objektive livsomstændigheder og Marx' betegnelse af dette som *arbejde* (forstået bredt som produktion eller aktivitet) og skriver:

"Marx betegnede bemærkelsesværdigt gang på gang denne livs-*aktivitet* som 'energi', 'rastløshed' og 'rørelse' – altså netop som 'bevægelse'. Derforuden bliver den produktive kraft og kreative kapacitet, der definerer – og som resultat heraf er definitivt for – den menneskelige art som sådan, ligeledes af Marx antaget eksplicit (og eftertrykkeligt) for at være en 'suveræn magt'".⁹

Avantgardeperspektivet på flygtninge, migranter og migration¹⁰ ligger ikke fjernt fra en ontologisk forståelse af bevægelse. Hellere ikke den hyppige aktivistiske pointering af at flygtninge og migranter også er asylaktivister. Et perspektiv, man i øvrigt kan være betænkelig ved med tanke på FN's flygtningekonvention, der ifølge Peter Nyers netop beror på en opfattelse af flygtningen som en politisk (pro-vestlig) helt, der har en "velbegrundet frygt" for at vende hjem til sit hjemland og behøver en ny stats beskyttelse og tildeling af rettigheder (og dermed en frygt, der kan og skal redegøres for objektivt, og ikke 'blot' en personlig følelse

af at være forfulgt eller i usikkerhed).¹¹ Både i *Escape Routes* og hos De Genova er migranten¹² imidlertid en udpræget transnational figur i bevægelse, der netop ikke søger rettighedens identitetsmæssige fiksering. De Genova skriver:

”Hvad er, når det kommer til stykket, bevægelse – og dermed frihed til bevægelse – hvis ikke livet i dets eksemplariske skikkelse, netop livet i dets nøgne essentielle vilkår? Her må vi selvfølgelig udtrykkeligt skelne mellem frihed – som et ontologisk vilkår – og alt inden for den orden af en ’rettighed’, der er blevet så fastsat i den ene eller anden juridiske ramme. I dette henseende må frihed til bevægelse bedst forstås præcist *ikke* som en ’rettighed’ – og hverken som noget så juridisk (og afgjort moderne) som en ’menneskerettighed’ eller noget så metafysisk som en formodet ’naturlig ret’.”¹³

Den anti-identitære, bevægelsesfikserede tilgang giver sig udtryk i sammentænkninger af queer og migration. Af og til med en voldsom projicering af queer-identitet (jeg er bevidst om det potentielt kontroversielle i at bruge ordet identitet her) over på migranter, også i aktivistiske sammenhænge, f.eks. i artiklen *Queering the border* skrevet af Anarchopride Stockholm i det svenske tidsskrift *Brand* som optakt til No Border-campen i Stockholm 2012.

”Vi ser at queer-anarkisme er måden at organisere modstand på og kæmpe tilbage. Vi ser ikke love dikteret af nationalstater som etiske eller retfærdiggjorte på nogen måde. Vi vil fucke med enhver form for normalitet. Selv om kontrol og normalitet forsøger at fortælle os at det er umuligt. Vi bevæger os stadig – vi bryder stadig grænserne. Folk løber, gemmer sig, krydser grænserne, ødelægger fingeraftryk. Folk afviser identitetskasser som køn og nationalitet.”¹⁴

Det er dog ikke en aktivistisk optik, der kan oversættes fra den mere akademiske. *Escape Routes* opererer ikke med en simpel modstilling mellem det statiske og det flydende som i det ovenstående, men beskriver derimod et fleksibelt og netværksbaseret kontrolregime. Og som det er eksplicit hos Mezzadra samt Bojadžijev & Karakayalı, skal autonomi-tilgangen ikke forveksles med en heroisering af den enkelte migrant som en avantgardefigur, der intentionelt angriber nationalstaten eller kapitalismen.¹⁵ I *Escape Routes* er migranten netop ikke en højtråbende bannerfører, men betegnes som en hverdagslig politisk aktør, der handler i det usynlige; en person, der i øvrigt aldrig når fra sted til sted på egen hånd, men bruger og hele tiden skaber migratoriske netværk. Jeg vil i stedet for at tale om en heroisering kalde det for en ’queering’ af migranten og migration, hvilket jeg uddyber i det følgende.

Den iranske flygtning Mehran Karimi Naseri, eller Sir Alfred Mehran, der opholdt sig 17 år i Charles De Gaulle lufthavnen i Paris – og kendt som inspirationen til filmen *The Terminal* – nævnes i *Escape Routes* som en eksemplarisk nomadisk figur. Ikke så meget på grund af de bureaukratiske omstændigheder omkring selve hans ophold, men fordi han ved tildelingen af det UNHCR-pas, der endelig gør det muligt for ham at rejse igen, benægter identiteten Mehran Karimi Naseri og begynder at kalde sig Sir Alfred Mehran. Jeg skal ikke gå ind i detaljerne omkring Mehran eller korrektheden i genfortællingen om ham i *Escape Routes*, men hans historie bryder ifølge bogen med den klassiske opfattelse af migration som "en ensrettet, formålsbestemt og intentionel proces."¹⁶ På en måde kan det lyde som en historie om stilstand frem for bevægelse, men pointen i *Escape Routes* er, hvilket jeg synes er ret fint, at der er tale om langsom ankomst (konkret på 20 år), fordi nomaden aldrig rigtigt ankommer, eller bruger det meste af livet på at ankomme, og altid er til stede og på vej. Følgekonklusionerne synes jeg dog er ret voldsomme.

"Migration er ikke evakueringen af et sted og besættelsen af et andet; det er skabelsen og genskabelsen af ens eget liv på verdens scene. Verdens-skabelse."¹⁷

Migration er i den optik (uanset at den måske har et begyndelsespunkt som fattigdom, forfølgelse, udbytning eller krig) et spørgsmål om tilblivelse, om at blive 'en anden', og migranten er aldrig den samme på rejsens ende som i begyndelsen, hvilket Sir Alfred Mehran eksemplarisk viser.

"Rejser bliver loven, tilblivelse bliver koden [...] at blive dyr, at blive kvinde, at blive amfibisk, at blive usynlig."¹⁸

Jeg har svært ved at se den brødt hårdnakkede Sir Alfred Mehran som en karakteristisk migrantfigur, men har naturligvis ikke svært ved at se tilblivelse som et strategisk grundvilkår for migranter. Ingen vil vel benægte at dis-identifikation og forandring er mange migranttilværelses altid skridende grund. Alle, der har arbejdet længe og seriøst med asyl og migration, kan formodentlig finde genkendelse i følgende passage i *Escape Routes*:

"Migranter forbinder sig ikke med hinanden ved at repræsentere og kommunikere deres sande individuelle identiteter, heller ikke ved at oversætte for andre, hvad de besidder eller er. Migranter har ikke behov for oversættelse for at kommunikere, migration har ikke brug for medieringer. Migranter forbinder sig til hinanden gennem tilblivelser, gennem deres egne gradvise og forsigtige, nogle gange

smertefulde, transformationer af deres eksisterende kropslige konstitution; de realiserer deres begær ved at forandre deres kroppe, stemmer, accenter, dialekter, hår, farve, højde, køn alder, biografier.”¹⁹

Selvfølgelig, men er det ligefrem et *begær*, der bliver realiseret (ganske vist kan man i dette tilfælde tage forfatterne på ordet og påpege at teksten her faktisk beskriver tilblivelse som et middel for begæret og ikke som noget, der i sig selv begæres – men der er åbenlyst mere på spil)? Og er *tilblivelse* altid migrantens fokus, mens mere faste former for *væren* (gennem f.eks. midlertidig opholdstilladelse, tildeling af asyl, statsborgerskab) er blot midlertidige zoner på en rejse i mere identitetsmæssig forstand? Er det betegnende for flygtninge og migranter, når en af bogens informanter på sin rejse har skiftet køn og giftet sig både som mand og kvinde? At mange migranter foretrækker at leve under jorden og bruge de uformelle kredsløb frem for at afvente en asylafgørelse i grænselejrene? Jeg synes den følgende konklusion er meget vild:

”Hvad migranter virkelig vil er at blive til hvem-som-helst, at blive usynlige. De prøver at blive som hvem-som-helst ved at afvise at være noget, ved at afvise imperativer om at blive integreret eller assimileret ind i grænseadministrationens og den kulturelle kontrols logik. Migration er det øjeblik, hvor man foretrækker at sige: Jeg foretrækker ikke at være.”²⁰

Escape Routes refererer til mere klassisk empiri og feltstudier, men jeg synes at (brugen af) empirien er alt for svag til at understøtte den vovede påstand om at migranter virkelig ønsker at være mennesker i konstant tilblivelse. Det betyder ikke at *migrationens autonomi* bare er en fuldstændig abstrakt begrebsliggørelse, der ikke har noget empirisk belæg og ikke også har sine mere empiriske undersøgelser.

Sally Jane Holes speciale, *How does the movement of migration journey through the European border regime?* (kan oversættes i stil med: *Hvordan rejser migrationens bevægelser gennem det europæiske grænseregime?*), er et fint eksempel og i øvrigt virkelig anbefalelsesværdigt som en præcis og tilgængelig introduktion til *migrationens autonomi*. På trods af specialeformatets åbenlyse begrænsninger, formår Hole at have både grundige teoretiske og empiriske afsnit, og hun stiller som optakt til de empiriske afsnit det afgørende spørgsmål:

”Vi må dog spørge, om disse radikale subjektiviteter kan findes i ’felten’ eller om de snarere egentlig er blot teoretiske konstruktioner.”²¹

Hole kalder sin empiriske metode for 'militant etnografi' og er dermed eksplicit omkring sin

solidaritet og interaktion med migranter og aktivister under sine observationer. Feltområdet er den græske kystby Patras, hvorfra mange migranter søger videre mod Italien og andre lande vestpå i Europa. Man kan sige at empiriafsnittene er et studie af tilblivelsen af nye former for 'irregulær' politisk subjektivitet i et grænseområde, hvor kontrol og migration brydes. Men det er også et studie af interaktion mellem migranter og aktivister, der problematiserer mobiliseringen fra forskellige aktivister og deres forsøg på at skabe klassisk politisk deltagelse blandt migranter.

"Vi finder dog at denne venstrefløjsaktivisme har en tendens til at påføre migranter dens egen politik, hvilket afslører en implicit antagelse om at politisk subjektivitet egentlig kun tilhører statsborgeren (Neilson & Mitropoulos 2007). Aktivister opfordrer migranter til at *integrere* sig i den 'offentlige sfære' og også blive som statsborgere for at få stemme og opnå synlighed."²²

Hole beskriver hvordan både en lokal græsrodsgruppe (Kinisi) og anarkister er tilstede i Patras og rivaliserer hinanden, men også at både 'radikale' og 'ikke-radikale' ender med udøve en slags politikontrol over selve det politiskes grænse og opretholder skellet mellem aktivister og migranter.

"Kinisi besøger lejren – de har inviteret anarkistgrupper til at tilslutte sig dem – og forklarer at de vil 'prøve at organisere noget med migranter' som demonstration mod politiets brutalitet. Anarkistgrupperne beslutter sig dog til at holde et separat møde i deres squat. De beslutter sig for hvad de skal gøre, mens Kinisi samler en gruppe i lejren og begynder at forklare deres besøg, på græsk, på engelsk, uden arabisk oversættelse. Under denne forvirrede diskussion ankommer anarkister, måske 150 talstærke, der taktfast råber på græsk: 'Vi er med migranterne. Børst bosserne, panserne og nazierne væk! Færre end 10 migranter ledsager dem. Ude af stand til at forstå græsk eller lokal politik særligt godt, ser jeg hvad de fleste migranter ser; en forvirret og konfrontatorisk scene. Nogle migranter er bange, nogle er uinteresserede og slentrer væk for at lave deres mad, andre prøver at forstå hvad der foregår. En flok samles, og en aktivist og en migrant-oversætter begynder at tale. I en udstilling af adskillelse og modsætningsforhold, *sidd* migranter på den ene side af jernbaneskinneerne, lyttende, mens aktivisterne *står* på den anden side, bagved deres taler."²³

Jeg vil ikke dømmе på baggrund af andenhåndsobservationer, og jeg skal senere vende tilbage til at jeg ikke selv afviser synlighed som et vigtigt princip. Der er dog ingen tvivl om at sådan en beskrivelse kan gøre aktivister opmærksomme på det afgørende i grundigt at diskutere, hvordan man mobiliserer. Det er heller ikke utænkeligt at den svære mobilisering blandt migranter af og til bliver grebet håbløst an af aktivister, men det er indtil videre kun en tanke

og påstand. Det er også muligt at det teoretiske grundlag (*migrationens autonomi*) har gjort Holes observationer en smule kritisk mærkede på forhånd. I logisk forlængelse heraf er hendes eget empiriske fokus på migranternes mere usynlige handlinger og deres måder at være politiske på, hinsides det konventionelle politiske spil. Hun peger flere gange på migranternes direkte fravalg af at deltage i traditionel aktivisme.

"Ismail fra Sudan fortæller mig at tidligere politiindtrængninger har haft til formål at straffe migranter for at manifestere sig, resulterende i lejrødelæggelser og mennesker, der med tvang bliver flyttet til den albanske grænse. I stedet for at demonstrere vil Ismail have et 'stille liv' for at undgå konfrontationer og bevare sin usynlighed (Hiemstra 2010). Det er en beskyttelsesstrategi lært af erfaring."²⁴

Man kan imidlertid sige at det netop lyder mere som et fravalg af synlighed pga. politiets undertrykkelse frem for et egentligt tilvalg af en usynlighedens politik – og der er da bestemt heller ikke nogen tendens til at Hole romantiserer livet i usynlighed. Tværtimod taler Hole, inspireret af en formulering af Sabine Hess, om at migranter er "fanget i bevægelse" ("caught in mobility").²⁵ Situationen og tilstanden er et resultat af den skarpe bevogtning af Patras' havn, der både foretages af officielle politimyndigheder, lastbilchauffører, skibskaptajner og andre privatansatte aktører, men i høj grad også af at politiet arbejder proaktivt i hele Patras og f.eks. jævnligt rydder midlertidige bosættelser. Dermed bliver hele Patras gjort til en slags grænsezone. Migranternes beskrivelser af den ekkoer da også umiddelbart mere strømlinede, mindre autonomi-agtige, beskrivelser af migranttilværelser. Ord som limbo, ventetid, søvnløshed, magtesløshed, retsløshed, prekaritet og illegalisering er blandt de ofte brugte, og Hole er meget opmærksom på dem.

"For mange migranter, jeg taler med, definerer at vente deres oplevelse af irregularitet, og dagene er kedelige og tomme. 'Jeg bruger min tid på at vente og reflektere', forklarer Faysal, hver dag tagende en forskellig rute fra byen til ud på landet. Faysal oplever en løsgørelse fra sin egen nuværende realitet, og føler at han er 'fortabt' i sit limbo, som i et vakuum. Farouk, 30 fra Algeriet, synes også at tid er noget, der skal udholdes. Han fortæller mig, hvordan hans tomme dage strækker sig ind i tomme nætter, ude af stand til at sove spadserer han rastløst i gården til sit hus og ryger. Farouk forklarer mig at han ikke siden sin ankomst til Grækenland for en måned siden har haft én god nats søvn, og han føler sig permanent udmattet og utilpas."²⁶

Flere migrantudsagn kan læses som eksempler på en selvoffergørelse, der umiddelbart kan

virke i modstrid med autonomi-tesen. Som f.eks. de to følgende udsagn af 32-årige Erfan fra Afghanistan:

"Du kan ikke gøre, hvad du gør i dit eget land. Du mister din status, mister din identitet, nogle mister deres religion ... alt er anderledes, når du forlader dit land. Du mister dine rettigheder."

"Du må gøre, hvad regeringen fortæller dig at gøre. Det er ikke dit land, du kan ikke udfordre. Lov er lov. Du gør, hvad politiet siger, du er en illegal immigrant, du har ingen rettigheder – jeg – også jeg, er en illegal immigrant!"²⁷

Som Hole er helt opmærksom på, kan den her udtrykte form for subjektivering altså lede tanken hen på en mere 'Agamben-agtig' tilgang og begreber som eksklusion (gennem inklusion), undtagelse og abjektgørelse (fra det engelske "abjection", der kan forstås med ord som fornedrelse, udstødelse og tab af følelsen af at være menneske, men også mere positivt som bevidst politisk selvudstødelse). Men Hole's pointe er at Erfan og andre migranternes handlinger unddrager sig det simple portræt af staten og grænseregimets undertrykte og forsvarsløse subjekter; at de derimod skaber et ejerskab over deres fornedrelse og udfordrer deres egen (accept af egen) retsløshed ved konstant i handling at insistere på deres bevægelsesfrihed.²⁸ Det kan dog lyde lidt som om at Hole opererer med, f.eks. i eksemplet med Erfan, en handling-der-modsiger-tale model, med hvilken hun kan bekræfte hvad som helst. Men hun finder også eksempler på, eller måske rettere spor efter, en *tilblivelsens politik* ("politics of becoming"), der udtrykkes i tale. F.eks. af 16-årige Mehdi, der hele tiden søger uden om kontrollen og en vej væk.

"Jeg står op, jeg vågner fra min drøm, du ved, og det første jeg tænker er, hvad er forholdene i dag. Jeg går ned for at tjekke lyskrydsene, ser om der er en chance den dag, og så går jeg til havneområdet for at se forholdene der, for at se om politiet den dag er ved lyskrydsene, og så prøver jeg ved havnen, eller hvis de er ved havnen, så prøver jeg bilbage ved lyskrydsene."²⁹

Og selv om Faysal, som vi tidligere har set eksempler på, udtrykker sig i 'selvoffergørende termer', så er han overbevist om at han *vil* slippe væk og efterlade tiden i Patras og Grækenland bag sig.

"Det meste af tiden har du ingenting, du lever hele tiden i mørket og med smerte i hovedet ... når jeg forlader Grækenland, vil jeg udslette dette land [fra min hukommelse]."³⁰

Faysal taler ligeledes om dis-identifikation som strategi på en måde, der kan høres og læses som et lille manifest for usynlighed som en slags livspolitisk.

"De fanger mig, tager fingeraftryk af mig – jeg giver dem et falskt navn, jeg giver dem altid et falskt navn, jeg er Hasan for dem ... og de smider mig i detention."³¹

Endelig finder Hole stærke vidnesbyrd i migranternes bosættelser (f.eks. uofficielle lejre) og begær efter at skabe hjemlige rum med plads til glæde, venskab og et fælles organiseret socialt liv. 36-årige Malek fra Marokko fortæller om hverdagslige rutiner, der overskrider forestillingen om et miserabelt migrantliv.

"Nogle gange går jeg ned til havnen, til stranden og sidder der alene – ikke alene – jeg sidder der, hører på min musik nogle timer, jeg holder af det sted ... man kan altid finde mig her, det er mit sted [på trapperne til Gerokostopoulou i centrum af byen], indtil 4 eller 5, og så går jeg ned til havnen og får fisk – for jeg har så mange egyptiske venner, der arbejder på bådene, og de giver mig gratis fisk – og jeg går hjem og laver fisk på grillen, får det til morgenmad, og så går jeg i seng – lytter til Celine Dion ... når jeg falder i søvn – så jeg går i seng klokken 7."³²

Der er ifølge Hole vel at mærke tale om at migranter manifesterer en ret til at bosætte sig, der samtidig er en ret til ikke at slå sig ned ("settle"). Som Ismail fra Sudan forklarer: "Dette er mit hjem, men ikke mit valg."³³ Hole konkluderer:

"Migrationens politik i Patras er derfor omfattet af en kompliceret og noget modsigelsesfuld kombination af migrant-usynlighed og migrant-nærvær, af bevægelse og bosættelse. Disse tilsyneladende modsætningsfulde ordninger repræsenterer en stærk anti-assimilationistisk (De Genova 2010), irregulær politisk agenda, der først og fremmest er underskrevet som en dedikation til mobilitet. Som Mantanika (2009:9) iagttager til demonstrationer i Patras, har migranter tendens til 'kun at bekymre sig om slogans, der vedrører frihed i havneområdet', og således deres mulighed for at tage væk. Bevægelsesstrategier kommer før alt andet. Dette er rejsens politik."³⁴

Manifestationen af retten til at bosætte og retten til at bevæge sig vikler sig i den optik således ind i hinanden i et rejseforløb, hvor de logisk konstant vil efterfølge hinanden. Så at sige, ifølge Hole, i bevægelsens tjeneste og i tilblivelsens navn.

Som sagt synes jeg virkelig Hole gør både et fint og ambitiøst teoretisk og empirisk arbejde, men for mig underbygger det ikke, hvilket også vil være meget at forlange, *migrationens autonomi* som tese. Det er stadig svært for mig at se migranternes valg af usynlighed og disidentifikation som udtryk for mere end følgende tre ting:

- En *ad hoc* migrantstrategi, der især er brugbar i transitzoner og, i hvert fald på baggrund af empirien, lige så vel kan ses som et relativt tvungent valg
- Et eksistentielt valg, der i den konkrete situation er den eneste måde at opnå ejerskab over sin egen tilværelse på (og ikke er så forskellig fra menneskelige tilvalg og fravalg i andre prekære livssituationer)
- En forventning om en kommende personlig forandring. Eller i den autonomi-teoretiske optik: Immanente former for modstand, indbyggede handlinger i den fælles verden, vi lever i, men pegende frem mod en autonom skabelse af en ny verden. Et næsten religiøst perspektiv, der dog ikke er transcendentalt. *En anden verden er her*, men uden at den aftegner konkrete former for permanente fællesskaber

Jeg synes også det er fint og rigtigt at Hole anskuer migranter som aktører frem for sagesløse ofre, men om man på baggrund af empirien kan sige at bevægelsen kommer før kontrollen, er ikke indlysende. Jeg har ikke selv et kategorisk svar på spørgsmålet, og det kan virke lidt som at diskutere, om hønen eller ægget kommer først.

Min anke er at *migrationens autonomi* reducerer migrantidentiteten til selve grænseoverskridelsen, til bevægelsen, eller til migrantens øjeblikke af autonomi i et migrationsnetværk, en større bevægelse, der som sådan kommer før kontrollen – og altså paradoksalt nok stadig skuer migranten lidt fra oven, hvilket Holes empiriske studier ikke ændrer radikalt ved. Måske er det for groft, men man kunne spørge, om *migrationens autonomi* for alvor har brug for empiriske studier? Og om ikke *migrationens autonomi* kan karakteriseres ved en 'ikke-projicering', hvor den konkrete anden – der ikke i mere permanente møder og fællesskaber (her har jeg igen mit eget arbejde med *visAvis* og Trampolinhuset i baghovedet) kan reduceres til de særlige former for subjektivitet, der bliver

produceret i kampen for videre bevægelse – forsvinder eller bliver irrelevant?

Lad mig dreje perspektivet en smule og foregribe den mere dystopiske analyse, som jeg i det følgende skal arbejde med ved at inddrage Foucault, Virilio, Bifo og Baudrillard: Der findes ingen migranter, ingen aktører, ingen usynlige subjekter, kun en migrationsmasse (nærmest knap nok) i bevægelse. I *After the Future* definerer Bifo bevægelse positivt som bevidste handlinger, der skaber fællesskab og samfund mellem forskellige aktører, og her påstår han at bevægelsen, eller den bevidste handling, ikke eksisterer længere.

”Ved udgangen af nulnul-årtiet har jeg, for første gang i mit liv, være forpligtet til at anerkende at aktøren er fraværende: man ser handlinger, men man ser ikke en aktør. Handlinger uden aktører udspilles på den sociale synligheds grundlag, men de skaber ikke nogen fælles grund i bevidsthedens og affektivitetens rum. Handlinger opføres i den sociale produktions teater, men rekombinationens agent er der ikke, i teatret, men bag scenen, og bevidstheden om processen tilhører ikke processen selv.”³⁵

Bifo skriver ikke (meget) om migration og er bestemt ikke migrationsteoretiker, men i forhold til *migrationens autonomi* kan man måske sige at perspektivet i citatet er omvendt eller fordrejet – og i endnu højere grad et perspektiv fra oven (hvor det er svært at skelne mellem bevægelse og stilstand, det skal jeg vende tilbage til). Jeg skal prøve at gøre brug af det og indimellem måske endda radikaliserer det. Det er ikke længere et spørgsmål om at *migrationens autonomi* projicerer en identitet over på migranter, men altså om en 'ikke-projicering', der for mig at se har med analysens privilegering af bevægelse og altid forskudte identiteter at gøre.

---

¹ Se *Begrebsliggørelsen*.

² *The Autonomy of Migration: Understanding migration as a social movement*, visAvis #6, 2012, s.43. Email interview med Sandro Mezzadra af Jens Pfeifer og mig. visAvis' oversættelse fra: "From the point of view of this approach individual migrants are enmeshed in the materiality of migration, which is in turn characterized by moments of autonomy that exist in tension with powerful structural determinations. It is from this materiality that a multiplicity of subject positions emerges and it is within this material field that the subjectivity of individual migrants is produced."

³ Dmitris Papadopoulos, Niamh Stephenson & Tsianos Vassilis: *Escape Routes - Control and Subversion in the 21st Century*, 2008. Min oversættelse fra: "Joy is the ultimate proof." "All the acts of the drama of world history were performed before a chorus of laughing people."

---

⁴ Ibid. s.162-202

⁵ Ibid. s.176-181

⁶ Ibid. s.191-200

⁷ Ibid. prologen og s.3-15. Citatet findes i prologen på s. xiii, min oversættelse fra: "Another world is here."

⁸ Ibid. s.30

⁹ Nicholas De Genova: *The Deportation Regime – Sovereignty, Space, and the Freedom of Movement*, 2010, s. 40. Artikel i antologien af samme navn (red. Nicholas De Genova & Nathalie Peutz). Min oversættelse fra: "Notably, Marx repeatedly glosses this life-activity as 'energy', 'unrest', 'motion' – indeed, as 'movement'. Furthermore, the productive power and creative capacity that are thus defining – and, in effect, definitive – of the species particularity of the human, as such, likewise are posited by Marx explicitly (and emphatically) as 'sovereign power'."

¹⁰ Se *Begrebsliggørelsen*.

¹¹ Peter Nyers: *Rethinking Refugees – Beyond States of Emergency*, 2006, s.43-51

¹² I dette perspektiv udvides der naturligt til migranter i bred forstand frem for at tale om flygtninge (selv om flugt ganske vist er et centralt begreb i *Escape Routes*), men jeg vil igen pointere at man ikke skal lægget noget i mit valg af terminologi og at terminologidiskussionen tages i senere tekster.

¹³ Nicholas De Genova: *The Deportation Regime – Sovereignty, Space, and the Freedom of Movement*, 2010, s. 39, min oversættelse fra: "What, in the end, is movement – and therefore the freedom of movement – if not a figure par excellence of life, indeed, life in its barest essential condition? Here, of course, we must emphatically distinguish between freedom – as an ontological condition – and anything on the order of a 'right' that has been so ordained within one or another normative or juridical framework. In this regard, the freedom of movement may best be understood, precisely, *not* as a 'right' – and neither as something so juridical (and decidedly modern) as a 'human right', nor anything so metaphysical as a putative 'natural right'."

¹⁴ Anarchopride Stockholm: *Queering the border*, Brand #3/2012, s.13. [Download](#). Min oversættelse fra: "We see that queer anarchism is the way to organize resistance and fight back. We don't see laws dictated by national states as ethic and justified in any way. We want to fuck with all kinds of normality. Even though the control and the normality try to tell us it is impossible. We are still moving – we are still breaking the borders. People are running, hiding, crossing the borders, destroying fingerprints. People are refusing boxes of identity such as sex and nationality."

¹⁵ Se *Begrebsliggørelsen*.

¹⁶ Dmitris Papadopoulos, Niamh Stephenson & Tsianos Vassilis: *Escape Routes - Control and Subversion in the 21st Century*, 2008, s. 210, min oversættelse fra: "a unidirectional, purposeful

---

and intentional process.”

¹⁷ Ibid. s.211, min oversættelse fra: "Migration is not the evacuation of one place and the occupation of a different one; it is the making and remaking of one's own life on the scenery of the world. World-making."

¹⁸ Ibid. s. 211, min oversættelse fra: "Travels become the law, becoming becomes the code [...] becoming animal, becoming women, becoming amphibious, becoming imperceptible."

¹⁹ Ibid. s. 216, min oversættelse fra: "Migrants do not connect to each other by representing and communicating their true individual identities, nor by translating for others what they possess or what they are. Migrants do not need translation to communicate, migration does not need mediation. Migrants connect to each other through becomings, through their own gradual and careful, sometimes painful transformation of their existing bodily constitution; they realize their desire by changing their bodies, voices, accents, patois, hair, colour, height, gender, age, biographies."

²⁰ Ibid. s. 220, min oversættelse fra: "What migrants really want is to become everybody, to become imperceptible. They try to become like everybody else by refusing to be something, by refusing imperatives to become integrated and assimilated into the logic of border administration and cultural control. Migration is the moment when you prefer to say: I prefer not to be."

²¹ Sally Jane Hole: *How does the movement of migration journey through the European border regime? - Exploring the 'becomings' of irregularity, transit space and political subjectivity in Patras, Greece*, 2011, s.17, min oversættelse fra: "We may ask however, whether these radical subjectivities can be found in 'the field' or rather they are really only theoretical constructions."

²² Ibid. s.44, min oversættelse fra: "We find however that this leftist activism tends to impose its own politics on migrants, revealing a tacit assumption that political subjectivity only properly belongs to citizens (Neilson & Mitropoulos 2007). Activists call to migrants to *integrate* into the 'public sphere', to become like citizens too, to gain voice and visibility."

²³ Ibid. s.46, min oversættelse fra: "Kinisi visit the camp, having invited anarchist groups to join them, explaining that they want to 'try and organise something with the migrants' in demonstration against the police brutality. Anarchist groups however decide to hold a separate meeting in their squat. Deciding what they are going to do, while Kinisi gather a crowd in the camp and begin to explain their visit, in Greek in English, with no Arabic translation. During this confused discussion, anarchists arrive, perhaps 150 people-strong, chanting in Greek; 'We are with the migrants. Brush away the bosses, cops, and Nazis'. Fewer than ten migrants accompany them. Unable to understand Greek, nor local leftist politics very well, I see what most migrants see; a confused and confrontational scene. Some migrants are scared, some are disinterested and stroll off to make their dinner, others try to understand what is happening. A crowd gathers and an activist and migrant-translator begin speaking. In a display of segregation and opposition, migrants *sit* on one side of the rail lines, listening, while activists *stand* on the other side, behind their speaker."

²⁴ Ibid. s.48, min oversættelse fra: "Ismail, from Sudan, explains to me that previous police incursions have aimed to punish migrants for manifesting, resulting in camp destructions and men being forcibly moved to the Albanian border. Instead of demonstrating, Ismail wants a

---

'quiet life', to avoid confrontation and retain his invisibility (Hiemstra 2010). It is a protective strategy learnt from experience."

²⁵ Ibid. s.20

²⁶ Ibid. s.20, min oversættelse fra: "For many migrants I speak with waiting defines their lived experience of irregularity, and days are boring and empty. 'I pass my time walking and reflecting', Faysal explains, every day taking a different route out of the city and into the countryside. Faysal experiences a detachment from his present reality, feeling that he is 'lost' in this limbo, as if 'in a vacuum'. Farouk, 30 from Algeria, also finds that time is something to be endured. He tells me how his empty days stretch into empty nights, as unable to sleep, he restlessly paces in the yard of his house, smoking. Farouk explains to me that since his arrival in Greece one month ago, he has not had one good night's sleep, and he feels permanently exhausted and unwell."

²⁷ Ibid. s.35-36, min oversættelse fra: "You cannot do what you do in your own country. You lose your status, lose your identity, some lose their religion ... everything is different when you leave your country. You lose your rights." "You must do what the government tells you to do. This is not our country, you cannot challenge. Law is law. You do what the police say, you are an illegal immigrant, you don't have rights – I – me too, I am an illegal immigrant!"

²⁸ Ibid. s.36

²⁹ Ibid. s.33, min oversættelse fra: "I get up, I wake from my dream, you know, and the first thing I think, what are the conditions today. I walk to go to check the traffic lights, see if there is a chance there that day, and then I walk to the port to see the conditions there, to see if this day the police are by the traffic lights, and then I try at the port, or if they are at the port, and then I try back at the traffic lights."

³⁰ Ibid. s.33, min oversættelse fra: "Most of the time you have nothing, you live always in the dark and with a pain in the head ... when I leave Greece I will erase this country [from my memory]."

³¹ Ibid. s.50, min oversættelse fra: "They catch me, fingerprint me – I give them a fake name, I always give a fake name, I am Hasan to them ... and they put me in detention."

³² Ibid. s.42, min oversættelse fra: "Sometimes I go down to the port, to the beach and I sit there alone – not alone – I sit there, listen to my music for hours, I like this place... you can always find me here, this is my place [at the steps of Gerokostopoulou in the city centre], until 4 or 5, and then I go down to the port and I get fish – because I have so many Egyptian friends working on the boats and they give me fish for free – and I go home and cook the fish on the barbecue, have it for breakfast, and then I go to sleep – listen to Celine Dion ... when I go to sleep – so I go to bed at 7."

³³ Ibid. s.4, min oversættelse fra: "[T]his is my home but not my choice."

³⁴ Ibid. s.50, min oversættelse fra: "The 'politics of migration' in Patras is therefore comprised of a complicated and somewhat contradictory combination of migrant imperceptibility, and migrant presence, of movement and settlement. These seemingly contrary enactments represent a strongly antiassimilationist (De Genova 2010), irregular political agenda

---

underwritten, first and foremost, by a commitment to mobility. As Mantanika (2009:9) observes in demonstrations in Patras, migrants tend to 'only care about slogans that concern more freedom in the port,' and hence their ability to leave. Strategies for movement precede all else. This is the politics of the journey."

³⁵ Franco 'Bifo' Berrardi: *After the Future*, 2011, s.125, min oversættelse fra: "At the end of the zero zero decade, for the first time in my life, I've been obliged to recognize that the actor is absent: you see actions, but you don't see an actor. Actions without an actor play out on the ground of social visibility, but they don't create any common ground in the space of consciousness and affectivity. Actions are performed in the theater of social production, but the agent of recombination is not there, in the theater, but backstage, and the consciousness of the process does not belong to the process itself."